

Tomasz JUREK*

**[rec.] Eligiusz Małolepszy, Daniel Bakota,
Teresa Drozdek-Małolepsza, Arkadiusz Płomiński**

***Z dziejów sportu i turystyki w działalności Krajowego
Zrzeszenia Ludowego Zespoły Sportowe w latach 1975–2015*
Częstochowa 2016, s. 213**

Częstochowski ośrodek badań nad historią kultury fizycznej skupiony w Akademii im. Jana Długosza wyspecjalizował się w badaniach nad dziejami wychowania fizycznego, sportu i turystyki w środowisku wiejskim na ziemiach polskich pod zaborami, w Drugiej Rzeczypospolitej, Polsce Ludowej oraz Trzeciej Rzeczypospolitej. Dotąd ukazało się wiele opracowań lidera częstochowskiego środowiska historyków kultury fizycznej Eligiusza Małolepszego (w tym dwukrotne wydanie autorskiej monografii pt. *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*), które torowały drogę następnym publikacjom innych autorów, zwłaszcza Teresy Drozdek-Małolepszej, Daniela Bakoty oraz Arkadiusza Płomińskiego.

Ostatnio ukazała się monografia pt. *Z dziejów sportu i turystyki działalności Krajowego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w latach 1975–2015*, autorstwa wspomnianego częstochowskiego kwartetu historyków: Eligiusza Małolepszego, Daniela Bakoty, Teresy Drozdek-Małolepszej i Arkadiusza Płomińskiego (kolejność zgodnie z porządkiem na stronie tytułowej). Książka ukazała się nakładem wydawnictwa im. S. Podobińskiego w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Recenzentem wydawniczym pracy jest dr hab. Artur Pasko, historyk kultury

¹ Prof. dr hab., Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu, Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp., e-mail: tjurek20@wp.pl.

fizycznej z Uniwersytetu w Białymstoku, specjalizujący się w politycznych warunkowaniach rozwoju kultury fizycznej w Polsce. Autorzy uzasadnili wydanie pracy jubileuszem 70-lecia działalności Krajowego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe, którego początki sięgają 1946 r. Taka jubileuszowa okoliczność przysłużyła się powstaniu interesującego opracowania o profilu monograficznym, które wpisuje się w krąg ważnych prac historycznych, traktujących o dziejach sportu i turystyki w Polsce w XX i XXI w.

Praca bazuje na bardzo obszernej podstawie źródłowej, skrupulatnie i zgodnie z arkanami sztuki historycznej przedstawionej w bibliografii. Zestawienie bibliograficzne zostało skomponowane według klasycznego podziału na źródła i literaturę. Można się spierać z autorami, czy określenie literatura nie powinno zostać zastąpione określeniem opracowania, na które składają się przecież prace zwarte i artykuły. Takiego rozdziału w literaturze nie uczyniono. Literatura składa się ze 141 pozycji, pośród których znajduje się 36 prac autorów z zespołu, który przygotował książkę, co stanowi czwartą część ogółu zestawionych pozycji. Świadczy to o zakresie prac nad dziejami sportu i turystyki w środowisku wiejskim w Polsce, a zarazem o znaczącym wkładzie ośrodka częstochowskiego w dotychczasowe efekty badań. Jeżeli chodzi o źródła, to autorzy dokonali podziału tej części bibliografii na źródła archiwalne, drukowane oraz na prasę i materiały źródłowe pozyskane ze stron internetowych. Źródła archiwalne budzą uznanie bowiem obejmują dwa archiwa w tym archiwum centralne (Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie) oraz 16 składnic akt, w tym 14 składnic instytucjonalnych (zrzeszeń wojewódzkich LZS) i 2 składnice prywatne. Drugą grupę wykorzystanych źródeł stanowią źródła drukowane, głównie informatory organizacji wojewódzkich Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe, kroniki regionalnych organów LZS, sprawozdania na poszczególne Krajowe Zjazdy Delegatów Zrzeszenia LZS w latach 1975–1995, a także materiały sprawozdawcze dotyczące udziału Zrzeszenia LZS w systemie sportu młodzieżowego w Polsce w latach 1999–2014. Trzecią część bibliografii stanowi prasa (8 tytułów) wydawana w latach 1925–2015. Autorzy posłużyli się także materiałami pochodzącymi z dwóch źródeł internetowych. W ocenie recenzenta bibliografię należy ocenić bardzo wysoko. Stanowi ona szeroką bazę źródłową oraz należytą podstawę teoretyczną do powstania recenzowanej pracy.

Pracę otwiera słowo wstępne zastępcy przewodniczącego Rady Głównej Krajowego Zrzeszenia LZS Wacława Hurki, które poświadcza o jubileuszowym charakterze monografii. W dalszej części, zgodnie z deklarowanym przez autorów układem pracy o charakterze problemowo-chronologicznym, znajduje się zwięzły wstęp, w którym wyjaśniono ideę powstania pracy, zawarto cel i problemy badawcze, podano i oceniono wykorzystaną bazę źródłową, a także krótko uzasadniono ramy czasowe. W dalszej części przedstawiono zarys problematyki występującej w poszczególnych rozdziałach. Wstęp spełnia zatem wszystkie naukowe wymogi stawiane tej części pracy historycznej.

W rozdziale pierwszym pt. *Z dziejów sportu i turystyki na wsi w Polsce do 1975 roku* ukazano tradycje sportu i turystyki wiejskiej w Polsce do 1975 r. Intencję autorów należy zaaprobować, bowiem ta część pracy wprowadza czytelnika w zasadniczą problematykę, ukazaną w rozdziałach II–V. Rozdział nie posiada szczegółowszego, wewnętrznego podziału, aczkolwiek autorzy mogli z powodzeniem wprowadzić dwa podrozdziały: pierwszy – dotyczący sportu i turystyki wiejskiej do 1945 r. oraz drugi, obrazujący rozwój sportu i turystyki wiejskiej w latach Polski Ludowej (1945–1975). Na końcu rozdziału znajduje się dość zaskakujące zdanie: „Na początku lat 70. XX w. decyzja centralnych władz sportowych pozbawiła młodzież wiejską możliwości awansu sportowego. Wyłączono sport wycieczkowy, prowadzony przez Zrzeszenie LZS, z pomocy państwa”. Brak komentarza autorów sprawił, że ten fragment pozostał dość tajemniczy, bez określenia skutków wspomnianej decyzji na dalszy rozwój sportu wiejskiego w Polsce.

W rozdziale drugim pt. *Sport w działalności Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w latach 1975–1998* kolejno ukazano: *Sport w Zrzeszeniu Ludowe Zespoły Sportowe w latach 1975–1998* (podrozdział 1.), następnie *Działalność Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w zakresie sportu w okresie transformacji ustrojowej (1990–1998)* (podrozdział 2.), a także *Sport w szkołach rolniczych (1975–1998)* (podrozdział 3.). Autorzy zasadnie podzielili omawiany okres na dwa powszechnie wyodrębniane podokresy i dokonali trafnej oceny rozwoju sportu w Zrzeszeniu LZS w każdym z nich.

Rozdział trzeci pt. *Ruch sportowy w działalności Krajowego Zrzeszenia Zespoły Sportowe w latach 1999–2015* przedstawia sport wiejski w podziale na występujące w Polsce kategorie wiekowe: *Sport dzieci i młodzieży* oraz *Sport w kategorii seniorów*. Ten ciekawy zabieg pozwolił autorom ukazać w pełni dwa niemal niezależne od siebie pod względem organizacyjno-kadrowym sportowe światy – sport młodzieżowy oraz sport dorosłych. W rozdziale zawarto wiele interesujących danych, przywołano setki klubów i towarzystw sportowych wraz z ich osiągnięciami oraz dziesiątki najistotniejszych wyników sportowych w omawianym okresie.

Najobszerniejszą część pracy stanowi rozdział czwarty pt. *Udział Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w ruchu turystycznym i rekreacyjnym (1975–2015)*, podzielony według porządku chronologicznego: podrozdział I – *W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz w latach transformacji ustrojowej (1975–1998)*, oraz podrozdział II – *Turystyka i rekreacja w działalności Krajowego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w latach 1999–2015*. Autorzy oddali klimat i okoliczności organizacyjno-strukturalne towarzyszące aktywności Zrzeszenia LZS w zakresie turystyki i rekreacji.

Część opisową książki wieńczy rozdział *Uznani sportowcy, medaliści igrzysk olimpijskich (1976–2014)*. Autorzy w układzie alfabetycznym zaprezentowali sylwetki medalistów letnich i zimowych igrzysk olimpijskich, wywodzących się z sekcji sportowych Zrzeszenia LZS. Stanowią oni absolutną elitę

polskich sportowców, których biogramy należy zamieszczać w opracowaniach dotyczących historii sportu w Polsce. W przyszłych opracowaniach monograficznych warto wprowadzić biogramy wszystkich olimpijczyków rekrutujących się z szeregów LZS.

Pracę zamyka zwięzłe zakończenie, w którym dokonano niezbędnego podsumowania i oceny ukazanych w pracy zjawisk historycznych. Bardzo obszerną część pracy stanowią aneksy, wypełniające aż 76 stron recenzowanego opracowania. Posiadają dużą wartość poznawczą i obejmują następujące elementy: władze Zrzeszenia LZS w latach 1975–2015; medale jubileuszy i imprez organizowanych przez Zrzeszenie LZS; wyniki plebiscytów na najlepszego sportowca LZS w Polsce, organizowanego przez „Dziennik Ludowy” i „Wiadomości Sportowe”; pamiątkowe plakietki z polsko-niemieckich rajdów rowerowych z lat 2009–2013; wykaz drużyn laureatów Ogólnopolskiego Turnieju Szachowego o „Złotą Wieżę” w latach 1975–2015; wykaz drużyn – laureatów Ogólnopolskiego Turnieju „Piłkarka Kadra Czeka” i „Mała Piłkarska Kadra Czeka” w latach 1985–2015. Część końcową aneksów stanowi bardzo interesująca wkładka fotograficzna pt. *W kadrze zatrzymane*, licząca 33 pozycje. W aneksie dotyczącym wyników plebiscytu nie podano, czy w latach 1990–1997, 1999–2001, 2003–2009, 2013–2015 plebiscyt się nie odbył, czy też brakuje danych. Ponadto do wyników plebiscytu zakradła się mała nieścisłość, bowiem laureat plebiscytu z 1977 r. (X miejsce) Stefan Piecyk nie był kolarzem, tylko lekkoatletą (płotkarzem). Pracę kończą pożyteczny indeks nazwisk, wykaz skrótów, spis tabel oraz streszczenie w języku angielskim.

W ocenie recenzenta analizowana monografia odtwarza ważny fragment dziejów kultury fizycznej w środowisku wiejskim, która nie tylko była niedoceniona przez władze sportowe, ale także w małym stopniu uwzględniana w twórczości historyków. Ruch ludowy doczekał się wielu cennych opracowań, tymczasem głównie E. Małolepszy wraz z zespołem oraz Stanisław Drażdżewski i Rafał Szubert ukazali rozwój turystyki i sportu wiejskiego w Polsce. Bezsprzecznie warto kontynuować badania w tym zakresie oraz publikować ich wyniki.